

การพระราชทานเพลิงพระศพ

พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภัสร์

และ

พระเจ้าพินางเธอ พระองค์เจ้าวรดักษณาวัตติ

ณพระเมรุท้องสนามหลวง

มีพระราชดำริเห็นชอบเกล้า ฯ สั่งว่า พระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภัสร์ และพระศพพระเจ้าพินางเธอ พระองค์เจ้าวรดักษณาวัตติ นั้น บัดนี้ถึงกาลอันควรจะพระราชทานเพลิง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กำหนดการพระราชทานเพลิงณพระเมรุท้องสนามหลวง ดังมีรายการกำหนดต่อไปนี้

วันที่ ๒๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เจ้าพนักงานจัดการตกแต่งหอธรรมสังเวชซึ่งเป็นที่ไว้พระศพ ในพระบรมมหาราชวัง เปิดองพระโกศพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภัสร์ พระเจ้าพินางเธอ พระองค์เจ้าวรดักษณาวัตติที่ประกอบเดิมออก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระโกศกุดั่นน้อยให้ประกอบใหม่สำหรับการออกพระเมรุ และแขวนฉัตรโหมดทองห้าชั้นที่พระโกศทั้งองพระศพ แวดล้อมด้วยเครื่องราชอิสริยยศไว้พร้อมเสร็จ

เวदा ๑๗ นาฬิกา ๕๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
เครื่องยศทหารปืนใหญ่ ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์เสด็จ
โดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระราชวังดุสิตเข้าในพระบรมมหาราชวัง
ประทับยังหอธรรมสังเวช ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการพระแก้ว
โปรดเกล้าฯ ให้สังฆการีนิมนต์พระสงฆ์ชั้นนังยังอาสน์สงฆ์ ๕ รูป
ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทรงธรรม พระธรรมปิฎก วัดพระเชตุพน
ถวายนามพระธรรมเทศนาแก่นักเณรหนึ่งจบ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ
บูชาพระธรรม พระฐานานุกรมเปรียญ ๕ รูปสวดบรยายธรรม
ตามเทศนาจบ ทรงทอดผ้าไตรแก่นักเณรแต่ละผ้าไตรพระสวดอีก
๕ รูป พระสงฆ์สดับปกรณ์แล้ว ทรงประเคนจตุปัจจัยไทยธรรม
เครื่องแก่นักเณรแต่ละคน พระสงฆ์ถวายอนุโมทนา พระราชาคณะถวาย
อดิเรกถวายพระพรดาแล้ว ทรงทอดผ้าไตรสดับปกรณ์อีกพระศัพ
พะ ๒๐ ไตรรวม ๔๐ ไตร พระสงฆ์สดับปกรณ์ มีพระธรรมปาโมกข์
วัดมกุฏกษัตริย์เป็นประธาน สดับปกรณ์แล้ว พระสงฆ์ถวายอนุ
โมทนา พระราชาคณะถวายอดิเรก ถวายพระพรดาฉบับ เวดา ๑๗
นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับรถยนต์พระที่นั่ง
เสด็จพระราชดำเนินกลับพระราชวังดุสิต เจ้าภาพได้นำเพ็ญพระกุศล
มีพระธรรมเทศนาและสดับปกรณ์ต่อไป

วันที่ ๒๓ พฤษภาคม เวลา ๑๔ นาฬิกาเศษ เจ้าพนักงานได้
เปิดองพระโกศประกอบออก เชิญพระโกศทองพระศพทั้ง ๒ พระศพ
ลงจากหอธรรมตั้งเวชมาขึ้นรถพระวอวิมาน ออกจากพระบรม
มหาราชวังทางประตูศรีสุนทร ประตูเทวภิรมย์ มีนายตำรวจ
พระนครบาดชั้นม้าหน้า ๓ คู่ แตะรถข้าหลวงตาม เดี่ยวซ้ายไปตาม
ถนนมหาราชตรงไปเดยวถนนเซตุนน เดี่ยวออกถนนต้นนามชัยหยุด
ที่หน้าวัดพระเชตุพน เชิญพระโกศทองพระศพจากรถพระวอวิมาน
มาขึ้นราชรถน้อยรถตะพระศพ ประกอบพระโกศกุดั่นน้อยอย่างเดิม
ทั้ง ๒ พระศพ ตั้งกระบวนแห่ตามพระราชอิสริยยศ

ริวกระบวนแห่พระศพ

กระบวนหน้า แตรวงกรมทหารราบที่ ๓ มหาดเล็กรักษาพระองค์
ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ทหารราบที่ ๒ รักษาพระองค์ ๑ กองพัน

กระบวนราชอิสริยยศ

เจ้าพนักงานพระราชพิธี หน้า ๒

ธงตามชาย ๒

คู่แห่ มุ่งเกยวดยัดดมเดือกรุยถอมพอก ๓๒๐

กลองชนะแดง ๔๐

จ่าบ ๓

จากทอง	๑
ตำรวจตรอกทอง	๒
แตรฝรั่ง	๓๖
แตรงอน	๒๐
คังซี่	๒
ตำรวจตรแตร	๑
ตั้งฆกาเรี เชิญพดัยศ้นำ	๑
รถพระธรรมปาโมกข์อ่านพระอภิธรรมนำพระศัพเทียมม่า ๒	
กันต๊ปทน	
เจ้าพนักงานใหญ่กองพระราชพิธี	๑
เครื่องสูงหน้าห้าชั้น ๖ เจ็ดชั้น ๒ บังแทรก ๕ รวม ๑๒	
พระแสงหว่างเครื่องหน้า	๖
ถึงราชรถน้อยทรงพระศัพพะเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า	
ประภัสร์เทียมม่า ๕ มีภูษามาตาเชิญพระกตด	๑
บังพระศूरย์	๑
พัดโบก	๑
คู่เคียงชั้นพระ ชั้นหลวง	๑ ๘ ๑
เครื่องสูงหลังเจ็ดชั้น ๒ ห้าชั้น ๕ บังแทรก ๒ รวม ๘	
พระแสงหว่างเครื่องหลัง	๕

อินทร์ เขียวจามร	๗
พรหม เขียวจามร	๗
ฉนม กำกับอินทร์	๓
ฉนม กำกับพรหม	๓
ข้าหลวงเชิญเครื่องราชอิสริยยศตามพระศพ	
ถึงกระบวนพระศพพระเจ้าพนางเชอ พระองค์เจ้าวรตักษณา	
เครื่องสูงหน้าห้าน ๒ เจ็ดชั้น ๒ บั้งแทรก ๕ รวม	๓๒
พระแสงหว่างเครื่องหน้า	๖
ราชรถน้อยทรงพระศพพระเจ้าพนางเชอ พระองค์เจ้าวรตักษณา	
วัดเทยมมา ๕	
ภาษามาตาเชิญพระกตด	๓
บั้งพระศูรย์	๓
พัต โบก	๓
คเคียงชั้นพระ ชั้นหลวง	๗
อินทร์ เขียวจามร	๗
พรหม เขียวจามร	๗
ฉนม กำกับอินทร์	๓
ฉนม กำกับพรหม	๓
เครื่องสูงหลังเจ็ดชั้น ๒ ห้าชั้น ๕ บั้งแทรก ๒ รวม	๗

พระแสงหวางเครื่องหลัง ๔

ข้าหลวงเชิญเครื่องราชอิสริยยศตามพระศพ

นาถวิมลย้ายมตามพระศพรวม ๖

แล้วถึงพระญาติและข้าหลวงนั่งชาวมตามพระศพ

ครั้นถึงเวลา ๑๕ นาฬิกา ๓๐ นาที เจ้าพนักงานได้เคลื่อนกระ

บวณแห่แต่หน้าวัดพระเชตุพนชนมตามถนนสนามชัย

เวลา ๑๖ นาฬิกา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องเต็มยศทหารบก ประดับเครื่องราชอิสริยาภรณ์ด้ายสะพายจักรบรมราชวงศ์ เสด็จพระราชดำเนินโดยรถยนต์พระที่นั่งจากพระราชวังดุสิต มาเทียบรถพระที่นั่งถนนหน้าพระธาตุตรงหลังพระที่นั่งทรงธรรม เสด็จจากรถพระที่นั่งชนพระที่นั่งทรงธรรม ประทับพระราชบิดตั้งกมุขเด็ด กระบวนแห่พระศพเดี่ยวถนนพระจันทร์ เดี่ยวประตูพระเมรุทางด้านเหนือ กระบวนหน้าทหารถวายตัวผ่านหน้าพระที่นั่งไปออกประตูพระเมรุทางด้านใต้ ไปหยุดตั้งแถวกองอยู่หน้าพระเมรุทางตะวันออก กระบวนพระราชอิสริยยศแห่พระศพเวียนพระเมรุสามรอบแล้วหยุดหน้ามุขตะวันออกแห่งพระเมรุ เจ้าพนักงานเปิดองพระโกศกุดน้อยออกเชิญพระโกศทองพระศพชนตั้งเหนือจิตกาธานในพระเมรุเรียบร้อยแล้ว

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขบวนนิมนต์พระสงฆ์ที่จะถวายพระธรรมเทศนาชนนงยังอาสน์ตั้งขบวนพระที่นั่งทรงธรรม ทรงจุด

เทียบเครื่องนมัสการทรงธรรม พระธรรมโกษาจารย์ วัดราชาธิวาส
ถวายพระธรรมเทศนาภรณ์หนึ่งจบ ทรงทอดไตรเทศน์ลำดับปกรณ์
และทรงประเคนจุบัจจัยไทยธรรมภรณ์เทศน์ แล้วทรงทอดผ้าไตร
ลำดับปกรณ์พระศัพพะ ๒๐ ไตร รวม ๕๐ ไตร พระสงฆ์มีส้มเด็จพระ
พระดังฆราชเจ้าเป็นประธาน ลำดับปกรณ์ถวายอนุโมทนาถวาย
อธิเรกแล้ว เวลาค่ำ ๑๗ นาฬิกา ๒๐ นาที พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเสด็จจากพระที่นั่งทรงธรรมประทับที่พระเมรุ ทรงวางพวง
มาดาดอกไม้จันทร์ ทหารเป่าแตรนอน แล้วพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวพระราชทานเพลิงพระศพพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
ประภัสร์ และพระศพพระเจ้าพี่นางเธอ พระองค์เจ้าวรดิษษณาวัต
พนักงานประโคมแตรวงนอน แตรฝรั่ง คังข์ กดองชนะ จ่าปี่ จ่ากลอง
แตรวงทหารที่เห็นพระศพกระทำการเคารพพระศพ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับมุขเด็จพระที่นั่งทรงธรรม พระบรมวงศานุ
วงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายในชนถวายพระเพลิงพระศพ แล้วคณะทูตข้าทูต
ตะทองชุดพระบาท พระสงฆ์ขึ้นไปถวายพระเพลิงพระศพต่อไป
เวลาค่ำ ๑๗ นาฬิกา ๓๐ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
ประทับรถพระที่นั่งทถนนหน้าพระธาตุถึงพระที่นั่งทรงธรรม เสด็จ
พระราชดำเนินกลับพระราชวังดุสิต แล้วเจ้าพนักงานปิดพระฉาก
ถวายพระเพลิงพระศพสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ

วันที่ ๒๔ พฤษภาคม เวลาเช้าเจ้าพนักงานกระทรวงวงเวียน
พระที่นั่งซึ่งวัดพระอภิธรรมประจำด้าว เจ้าพนักงานภาษามาตา
กับพระเพ็ญประมวญพระอธิการถวายคฤมไไว้ ตั้งหน้าพระสุคนธ์ชั้นตรง
และพระโกศพระอธิการเหนือพานทองสองชั้นไว้พร้อม ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ พระราชทานภัตตาหารด้ามหาบพระศพระดำรับ ให้ข้า
ทูลกระดองชุดพระบาทราชดกุดราชินีกุดเคิดร้ามหาบ เวลา ๗ นาฬิกา
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรม
พระนครสวรรค์วรพินิตเสด็จยังพระเมรุทองดนามหลวง ทรงเก็บ
พระอธิการเจ้าพี่นางเธอ พระองค์เจ้าวรดิษณาวัตติ์ สมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิ์วัฒนวิศิษฎ์ เสด็จยังพระเมรุทองดนาม
หลวง ทรงเก็บพระอธิการเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภัสร์
ทรงพระสุคนธ์ตรงพระอธิการ เจ้าพนักงานภาษามาตาแจงและแปร
พระรูปถวายคฤมไไว้ ข้าทูลกระดองชุดพระบาทราชดกุดราชินีกุด
เคิดร้ามหาบเวียนพระเมรุด้ามรอบ คือ

ด้ามหาบพระอธิการเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าประภัสร์

ดำรับที่ ๓

ถือผ้าไตร นายพดตรี พระยาเดนิณรงค์ฤทธิ
(ม.ต. เด็ก สนิทวงศ์
ณอยุธยา)

หาบ

รองเสวกเอก

~~นายประภาค มณฑลเสนา~~
~~ราชกิจจานุเบกษา~~
(ม.ร.ว. เจริญ มาตากล
๑๐๘ ร.ป.ก.ว.)
ณอยุธยา)

หม้อเข้าเชิงกราน

พนักงานต้นมพตเรือน

ดำรับที่ ๒

ถือผ้าไตร

เสวกเอก

พระยานิวัทธชิตร์วงศ์

(ม.ร.ว. กมด นวรัตน์
ณอยุธยา)

หาบ

รองเสวกเอก

นายชั้นหุ้มแพร (ม.ร.ว.
มานพ เกษมสันต์
ณอยุธยา)

หม้อเข้าเชิงกราน

พนักงานต้นมพตเรือน

ดำรับที่ ๓

ถือผ้าไตร

เสวกโท

พระราชวรินทร์ (โชติ
บุญภาค)

หาบ

เสวกตรี
ห

พระสุรพันธ์ชาติตย์ (ฮัก
บุญภาค)

หม้อเข้าเชิงกราน

พนักงานต้นมพตเรือน

ตามหาบพระอธิการเจ้าพินางเชอ

พระองค์เจ้าวรดิษณาวัต

สำหรับที่ ๑

ถือผ้าไตร	มหาเสวกตรี	พระยาศรีวิฑูดากร (ม.ด. คุ้ม กุญชร ฌอยุธยา)
หาบ	รองเสวกเอก	นายเสถียรรักษา (ม.ร.ว. เฉลิม ทินกร ฌอยุธยา)
หม้อเข้าเชิงกราน		พนักงานต้มหม้อ

สำหรับที่ ๒

ถือผ้าไตร	เสวกเอก	พระยาทิพมณเฑียร (ม.ด. ผัด พนมวัน ฌอยุธยา)
หาบ	นายเรือเอก	หม่อมศิริวงศ์วรวัฒน์ (ม.ร.ว. ฉายฉาน ศิริวงศ์ ฌอยุธยา)
หม้อเข้าเชิงกราน		พนักงานต้มหม้อ

สำหรับที่ ๓

ถือผ้าไตร	เสวกตรี	นายจ่าเรศ (อิน บุนนาค)
หาบ	รองเสวกโท	หลวงวิจารณ์ภักดี (แจ้ว บุนนาค)
หม้อเข้าเชิงกราน		พนักงานต้มหม้อ

เมื่อข้าทูลละอองธุลีพระบาทเฝ้ากราบทูลเกล้าฯ ถวาย
ยาเชอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงทอดผ้าไตรตามหา
พระอัฐิพระเจ้ายาเชอ พระองค์เจ้าวรดิษณาวัตติ พระสงฆ์ที่ลำดับ
ปกรณ์ คือ

๑. พระธรรมไตรโลกาจารย์ วัดมหาธาตุ ๒. พระเทพมุนี
วัดเบญจมบพิตร ๓. พระวิสุทธิสารเถร วัดคหบดีวรวิหาร

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ ทรง
ทอดผ้าไตรตามหาพระอัฐิพระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประภัสร์
พระสงฆ์ที่ลำดับปกรณ์ คือ

๑. พระธรรมปาโมกข์ วัดมกุฏกษัตริยาราม ๒. พระธรรม
โกษาจารย์วัดราชาธิวาส ๓. พระมงคลเทพมุนี วัดจักรวรรดิ

พระสงฆ์ ๒ รูปลำดับปกรณ์แล้วไปนั่งธยานันท์ในพระที่นั่งทรงธรรม
สมเด็จพระเจ้ายาเชอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต สมเด็จพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์ ทรงเก็บพระอัฐิตาม
ที่ได้บอกพระนามมาแต่นั้น ทรงพระสุคันธ์และประมอญตั้งใน
พระโกศทองตั้งเหนือพานทองสองชั้น เจ้าพนักงานภูษามาตาเชิญ
พระโกศพระอัฐิจากพระเมรุไปประดิษฐานบนผ้าห่มทองที่พระที่นั่ง
ทรงธรรม สมเด็จพระเจ้ายาเชอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์
วรพินิต สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระสวัสดิวัดนวิศิษฎ์

วันที่ ๓ มิถุนายน ๒๔๗๓ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๔๕ หน้า ๗๗๕

ทรงประเคนอาหารภักดีด้ามหาบ พระตั้งรับพระราชทานนั้นแล้ว
ถวายอนุโมทนาเสร็จ เวลา ๘ นาฬิกา ๓๐ นาที เจ้าพนักงานภาษา
มาตาเจริญพระโกศพระอิฐทองต้องออกจากพระที่นั่งทรงธรรม ขึ้นรถ
ม้าหวดออกจากพระเมรุทางประตูด้านเหนือไปเข้าไปในพระบรมมหา
ราชวัง เจริญไปประดิษฐานไว้ที่หอพระนาคในวัดพระศรีรัตนศาสดา
ราม เป็นเสร็จการ

รายวันพระราชทานสัญญาบัตรยศทหาร

วันที่ ๒๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกขุนนางณพระที่นั่ง
อนันตสมาคม ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร
ยศทหารแก่ผู้ต่อไปนี้โปรดเกล้าฯ ให้มียศแล้ว คือ

กระทรวงกลาโหม

นายพันตรี หวดวงจบกระบวนยุทธ์ (เข้ม ถนัทรบ)

นายพันตรี หวดวงดำแดงศรีมตายุ (เฉื่อย โภมถารชุน)

นายร้อยเอก กระบี่ อมาตยกุล

กระทรวงทหารเรือ

นายเรือโท ผด แสงประยูร